

3. 9. 2014

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Úvaha nad některými nedostatky v oblasti sankcionování právnických osob upravených zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Jak známo, Česká republika (resp. její zákonodárce) se v nedávné době rozhodla přijmout zákon č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen "ZTOPO"), jež čítá celkem 48 ustanovení. Tento zákon byl vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 22.12.2011 a účinným se stal ke dni 1.1.2012. Tímto počinem došlo k nalezení definitivní odpovědi na jednu z nejkomplicovanějších a nejkontroverznějších právních otázek, zda do našeho právního řádu zavést či nezavést tento (svým původem angloamerický) právní institut.

I přes nalezení této dlouho hledané odpovědi však stále zůstává otázkou, zda je tato právní úprava vyhovující a zda je zrozena k širšímu praktickému využití. Současné praktické pozorování nám prozatím signalizuje spíše velmi málo případů, kdy byl tento zákon plně využit.

K datu sepisování tohoto příspěvku je předmětný zákon v účinnosti již více než 24 měsíců a nutno dodat, že se na jeho adresu již nyní objevil bezpočet kritických či skeptických názorů vysoce kvalifikovaných osob z řad teorie i praxe. Za hlavní představitele, kteří upozorňují na konkrétní nedostatky nového zákona či alespoň přispívají do odborné diskuse, je možné označit právní odborníky prof. Jelínka, prof. Šámala, doc. Maršálka, doc. Gřivnu, doc. Herczega, doc. Vantucha, JUDr. Jana Vidrnu a celou řadu dalších. Není ani čemu se divit, neboť předmětný zákon zůstává od prvního dne své účinnosti v podstatě nezměněn, ačkoliv je zřejmé, že je značně nevyhovující zejména po teoretické stránce. A v tom je patrně možné hledat i určitou nechuť k jeho širšímu praktickému využití. Je pravdou, že ne všechny názory, které byly na adresu tohoto nového právního předpisu vyřčeny, byly ryze negativního charakteru, ale právních odborníků, kteří tento nový zákon v předmětném znění vítají, příliš není. Problémů a nedostatků je v novém zákoně z pohledu teorie celá řada a cílem tohoto příspěvku je uvést jen některé z nich nacházející se v oblasti právní úpravy

sankcionování a přispět tak do široké odborné diskuse nad zněním tohoto zákona.

Označení problematiky z hlediska systematiky zákona

Nejprve je vhodné v krátkosti zmínit, kde v novém zákoně nalezneme problematiku sankcionování právnických osob. Této problematice je věnována třetí část ZTOPO nazvaná "*Tresty a ochranná opatření*", kde nalezneme celkem 14 relevantních hmotněprávních ustanovení (§§ 14 až 27). Tato ustanovení je dále třeba vykládat v souvislosti se 4 dalšími procesněprávními ustanoveními, které stanoví zvláštní procesní postup pro výkon některých nových trestů, které shora citovaný zákon přináší (§§ 38 až 41).

Vybrané nedostatky zákona v oblasti sankcionování

a) Absence právní úpravy účelu sankcionování právnických osob

Jako první a základní nedostatek zákona v příslušné oblasti lze jistě jmenovat absenci právní úpravy účelu sankcionování právnických osob. Ustanovení, které by odpovídalo této právní úpravě, totiž v novém zákoně nikde nenalezneme. Účel trestu se u právnických osob a osob fyzických značně liší. Jak známo, účelem trestání fyzických osob je především snaha o ochranu společnosti, potřeba zabránit pachateli páchat další trestnou činnost a zároveň snaha o jeho resocializaci tak, aby napříště vedl pouze řádný život, což má mít pozitivní vliv též na ostatní členy společnosti. U právnické osoby se však tento účel, s ohledem na její fiktivní povahu, poněkud komplikuje. Jen těžko si lze, v případě právnické osoby, představit jakoukoliv výraznou resocializační funkci uložené trestněprávní sankce a stejně tak je třeba mít na paměti, že každá taková případná sankce, ať už chceme nebo ne, vždy postihne daleko více jednotlivé (existující) fyzické osoby (a to často i ty nevinné). Vzhledem k této odlišnosti by jistě bylo vhodné, kdyby zákonodárce doplnil do zákona příslušné ustanovení, které by jednou pro vždy reflektovalo shora nastíněnou a nepopiratelnou odlišnost účelu sankcionování právnických a fyzických osob a došlo tak k jejímu právnímu zakotvení.

b) Nerovnoprávné hledisko přiměřenosti trestu a ochranného opatření v ustanovení § 14

Ustanovení § 14 zákona upravuje dle svého nadpisu "*Přiměřenost trestu a ochranného opatření*" a zároveň v sobě skýtá druhý nedostatek nového zákona v oblasti sankcionování. Soud má dle tohoto ustanovení přihlížet při ukládání jednotlivých sankcí k celé řadě zde uvedených kritérií. Poněkud paradoxně lze však jedno z těchto kritérií označit za přiměřené jen stěží. Jedná se o hledisko, které se zvláště z pohledu ústavního práva jeví spíše jako značně nepřiměřené a především zakládající nerovné postavení před zákonem. Dle prvního odstavce § 14 zákona soud přihlédně mimo jiné též k tomu "*zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost*". Za tohoto znění si lze představit situaci, že se dvě právnické osoby dopustí spáchání stejného trestného činu, stejným jednáním, ale každá z nich bude sankcionována jinak, protože je jedna hospodářsky významnější než druhá. Takový jev je však pro právní stát založený na demokratických hodnotách a rovném přístupu ke všem osobám (jak fyzickým tak právnickým) zcela nepřijatelný. V této souvislosti proto vyvstává pochybnost, zda si náš zákonodárce tento fakt při vytváření tohoto ustanovení zákona vůbec uvědomoval. Nezbyývá proto než apelovat na zákonodárce, aby výše zmíněné hledisko pro ukládání sankcí právnické osobě buď vhodně přeformuloval, nebo ho raději odstranil, neboť se tak vyhne případné kolizi s principem rovnosti před zákonem. Tato kolize by navíc mohla dosáhnout až takové intenzity, že by následně mohla být předmětem řízení o derogaci příslušného ustanovení vyvolaného před Ústavním soudem České republiky.

c) Nevyhovující a nebezpečná úprava trestu zrušení právnické osoby v ustanovení § 16 (ve spojení s § 38)

Třetí nedostatek právní úpravy sankcionování se bezpochyby pojí se způsobem, jakým je v ustanovení § 16 ZTOPO zakotven nejzávažnější trest, a to trest zrušení právnické osoby. Ten lze dle dikce zákona uložit právnické osobě „pokud její činnost spočívala zcela nebo převážně v páchání trestného činu nebo trestných činů“. Zákon uvádí i další kritéria, na základě kterých platí, že *"tento trest lze uložit pouze osobě, která má na území České republiky své sídlo a nesmí to vylučovat její právní povaha."* Je nesporné, že se jedná o trest, který vzhledem k nezměrným hospodářským a dalším důsledkům, jaké může vyvolat, by měl být ukládán pouze ve výjimečných a velmi závažných případech deliktního jednání právnické osoby. Lze tedy konstatovat, že se jedná o trest, který je svou povahou trestem výjimečným, ačkoliv ho tak zákon výslovně neoznačuje. Vzhledem k tomu by tedy bylo vhodné, aby byl tento trest vázán také na podmínku spáchání takového trestného činu (resp. trestněprávně relevantního skutku), který je co do své společenské nebezpečnosti tím nejzávažnějším[1]. Tak je tomu u fyzických osob v úpravě trestního zákoníku (srov. ust. § 54), podle které platí, že výjimečný trest lze fyzické osobě uložit jen za zvláště závažný zločin, u něhož to trestní zákoník (tzn. jeho zvláštní část) dovoluje. Domnívám se, že by tato úprava měla být analogicky vtělena i do ZTOPO pro případ trestu zrušení právnické osoby, a proto tuto změnu navrhuji českému zákonodárci.

Další otázkou do diskuse k tomuto trestu může představovat sporná otázka, zda je jeho uložením a výkonem dle ustanovení § 38 ZTOPO dostatečně zajištěna prevence toho, aby se totožná právnická osoba již nemohla v naší společnosti vytvořit a opětovně páchat obdobnou trestnou činnost. Zastávám názor, že má-li být tento trest označován jako tzv. „sociální smrt“ takové společnosti a má-li být připodobňována k trestu smrti, který bylo možné v dávných dobách v našem právním prostředí ukládat fyzickým osobám, měla by být zajištěna také určitá konečnost takového řešení. Právnická osoba se na rozdíl od osoby fyzické může po své likvidaci opět nově utvořit, a to v naprosto totožné právní formě, za užití stejného názvu a příp. i stejného složení společníků. Vzhledem k tomu pak trest zrušení právnické osoby může představovat pouhé dočasné vymizení takové právnické osoby. Je pravdou, že ZTOPO počítá v ustanovení § 8 odst. 3 s tzv. souběžnou trestní odpovědností právnických a fyzických osob za týž skutek a tato skutečnost by měla takovému znovustvoření identické právnické osoby pravděpodobně dostatečným způsobem zabránit, ale co když se tak nestane? Vyvstává nám rázem logická otázka, zda je taková možnost opětovného vytvoření takové právnické osoby pro naši společnost přínosem. Jsem přesvědčen, že není, a to i přes skutečnost, že jsem si vědom, že i pouhé dočasné vymizení právnické osoby ze společenského (především hospodářského) života, pro ni může představovat nezměrné a prakticky nepřekonatelné problémy (kupř. ztratí své postavení na trhu a to během krátké doby obsadí jiná právnická osoba. Opětovný návrat pro zrušenou právnickou osobu bude již prakticky nemožný). Domnívám se, že s poukazem na veřejný zájem na tom, aby nebyla ve společnosti páchána (závažná) trestná činnost by bylo vhodné, aby byla do nového ZTOPO v souvislosti s tímto trestem vtělena preventivní právní úprava znějící na alespoň dočasný zákaz vzniku právnické osoby se stejným názvem a stejnou právní formou. Takové právní úpravy by patrně bylo možné docílit vhodným provázáním se soukromoprávními předpisy, které otázku založení a vzniku právnické osoby obsahují. Takové řešení by s největší pravděpodobností vyžadovalo i vytvoření zvláštní evidence, kde by byly zrušené právnické osoby vedeny pod jejich názvem, právní formou, jmény a příjmeními společníků a všemi dalšími potřebnými údaji ke konkretizaci odsouzené právnické osoby. Za účelem dosažení maximální prevence by, dle mého přesvědčení, měla být tato právní úprava reflektována také ve vztahu k jednotlivým fyzickým osobám, které za právnickou osobu vystupovaly a jednaly. Těm by mělo být odpovídajícím způsobem omezeno právo sdružovací, a to pomocí zákona vytvořeného ve smyslu čl. 20 odst. 3 Listiny základních práv a svobod[2].

d) Nebezpečí nemožnosti vykonat uložený trest uveřejnění rozsudku dle § 23 (ve spojení s § 41)

Poslední problematický aspekt nového zákona, na který je vhodné poukázat v tomto příspěvku, se týká výkonu trestu uveřejnění rozsudku v ustanovení § 41 ZTOPO. Zde zákonodárce upravuje jakým způsobem, v jakém rozsahu, v jaké lhůtě a v jakém druhu veřejného sdělovacího prostředku má odsouzená právnická osoba provést uveřejnění rozsudku. Žádným způsobem však již nestanoví, jak se bude postupovat v případě, že příslušný veřejný sdělovací prostředek odmítne toto zveřejnění provést. Odpověď na tuto otázku neposkytují ani příslušné mimotrestní předpisy[3], a proto se, dle mého názoru, jedná o zjevný legislativní nedostatek. Ačkoliv jsem si vědom, že případů v praxi, kdy veřejný sdělovací prostředek odmítne uveřejnit odsuzující rozsudek (např. v placené inzerci) patrně nebude mnoho, domnívám se, že by bylo vhodné uvedený nedostatek odstranit. Bude tím preventivně zabráněno případné nemožnosti právnické osoby tento trest vykonat a taktéž řekněme „nespravedlivému“ opakovanému ukládání pořádkové pokuty ve výši 500.000,- Kč této právnické osobě dle druhého odstavce předmětného ustanovení ZTOPO. Navrhuji zákonodárci tento nedostatek odstranit tak, že do tiskového zákona a analogicky i do zákona o rozhlasovém a televizním vysílání zakotví povinnost pro veřejné sdělovací prostředky zveřejňovat odsuzující rozsudky ve smyslu příslušných ustanovení ZTOPO.

Závěr

Jak vidno i z tohoto krátkého příspěvku, obecná problematika trestní odpovědnosti právnických osob zůstává i po přijetí zákona č. [418/2011](#) Sb., problematikou živou a skýtající celou řadu dalších a dalších otázek. Prozatím jsme nuceni konstatovat, že právní praxe nám ani po více než 24 měsíční účinnosti zákona nezodpověděla ani mizivou část všech nových otázek, které spolu s přijetím nového zákona vyvstaly na povrch. Tento příspěvek si jistě neklade za cíl, obsáhnout veškeré nedostatky nového zákona, protože je tato problematika značně obsáhlá a stále se dynamicky rozvíjí. Trestní odpovědnost právnických osob zůstává i nadále hlavním tématem vědeckých konferencí[4] a lze očekávat, že tomu tak bude i nadále. Cílem tohoto příspěvku bylo jen pouvažovat nad některými shora citovanými nedostatky v oblasti sankcionování právnických osob a opětovně upozornit na některá místa, která by, dle mého přesvědčení, mohla potrápiti právní praxi možná i více než očekával samotný zákonodárce při vytváření předmětného zákona, který zavedl možnost trestněprávního postihu českých právnických osob.

JUDr. Tereza Jelínková,
advokát a společník

Mgr. Jan Magát,
advokátní koncipient

[ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ JELÍNEK s.r.o.](#)

Pardubice-Dražkovice 181
533 33 Pardubice

Tel.: +420 466 310 691

Fax: +420 466 310 691

e-mail: advokati@advokatijelinek.cz

[1] obdobný názor viz kupř. Jelínek, Jiří., Herczeg, Jiří. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 112.

[2] Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem ČNR pod č. [2/1993](#) Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR, ve znění ústavního zákona č. [162/1998](#) Sb.

[3] srov. zákon č. [46/2000](#) Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a srov. zákon č. [468/1991](#) Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších právních předpisů (uvedenou problematiku zcela jistě nelze podřadit ani pod ustanovení o povinnosti uveřejnit dodatečném sdělení ani pod ustanovení stanovující povinnost uveřejnit odpověď, které tyto zákony upravují)

[4] viz kupř. Mezinárodní vědecká konference Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy konaná dne 23.9.2013 na půdě Karolina

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)
- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)